

**A falu- és tanyagondnoki képzés
oktatási programja
az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről
szóló
81/2004. (IX. 18.) ESzCsM rendelet szerint**

2. átdolgozott kiadás

Jóváhagyta:

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Ikt. szám: X/4769/2020/SZOC SZOLG

Budapest, 2021. január „7.”

Dr. Simon Attila-István
helyettes államtitkár

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és
VEKOP-7.5.1-16-2016-00001
kiemelt projektek
Cím: 1071 Budapest, Peterdy u. 15.
E-mail: efop382@szgyf.gov.hu
E-mail: vekop751@szgyf.gov.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

KÉSZÍTETTÉK:

Bódy Éva
Csörsz Zelenák Katalin
Sándor-Lenkei Aida
Szarvák Mónika
Szeder-Kummer Mária

SZAKMAI LEKTOROK:

Csörsz Klára
Ghyczy Gellért
Horváth-Takács Bernadett
Kőváriné Bartha Ágnes
Lacza Annamária
Sándor Tamás
Sümeginé Ország Edit
Szendrei Andrea

**EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése című
kiemelt projektek**

**Az EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projektek az Európai Unió
támogatásával valósulnak meg.**

Tartalom	
A képzés indoklása, szabályozásának jogi háttere.....	4
A képzés jogi háttere	4
A képzés szervezésének feltételei.....	5
Képzőhellyel szembeni elvárások	5
Személyi feltételek	5
Tárgyi feltételek.....	6
A képzésben résztvevők köre	6
Felmentések kezelése	7
A képzés felépítése.....	7
A képzési program célja	7
A program célcsoportja.....	7
A képzés során megszerezhető kompetenciák.....	7
A képzési idő	7
Követelményrendszer	8
Vizsgakövetelmények.....	8
A záróvizsga értékelése	9
Pótvizsga	10
Javítóvizsga	10
A tanúsítvány.....	10
Tantárgyleírások.....	11
A képzéssel kapcsolatos bevezető ismeretek.....	11
Szakmai felkészítő tantárgyblokk.....	11
A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei	11
Szakmai specializáció tantárgyblokk.....	16
Társadalom- és közösségismeret	16
A szociális munka és a segítő foglalkozás	19
Képességfejlesztési tantárgyblokk.....	24
Kommunikációs készségek és szakmai önismeret fejlesztése	24
Terepgyakorlat.....	28

A képzés indoklása, szabályozásának jogi háttere

A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálattal ellátható főbb tevékenységi formákat a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: *szociális törvény*) és a hozzá kapcsolódó szakmai jogszabályok határozzák meg.

A szolgálatok 1990 óta működnek, az első szabályozó elem a szociális törvényben jelent meg. E törvény minden települési önkormányzat számára meghatároz alapellátási feladatokat, köztük a falu- és tanyagondnoki szolgáltatást:

A szociális törvény szerint: „A falugondnoki szolgáltatás ezer lakosnál kisebb településen működtethető. Amennyiben a falugondnoki szolgáltatás létesítését követően a település lakosságszáma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik ezer lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető.

A tanyagondnoki szolgáltatás legalább hetven és legfeljebb négyszáz lakosságszámú – külön jogszabályban meghatározott – külterületi vagy egyéb belterületi lakott helyen működtethető. Amennyiben a helyi sajátosságok alapján a tanyagondnoki szolgáltatás több tanyagondnok közreműködésével valósítható meg, a tanyagondnokok által ellátandó körzetek határait – figyelemmel a lakosságszám korlátra – a fenntartó települési önkormányzat rendeletében határozza meg azzal, hogy új tanyagondnoki szolgáltatás négyszáz lakos fölött szervezhető meg. Amennyiben a tanyagondnoki szolgáltatás létesítését követően a külterületi vagy egyéb belterületi lakott hely lakosságszáma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik négyszáz lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető.”

A szociális törvény 60. § (1) bekezdése alapján, „A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja a falvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz, valamint egyes alapellátásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.”

A képzés átdolgozásának célja a képzés végzőjének változása, az ismeretanyag aktualizálása, hogy a falu-, tanyagondnoki munka megfelelő, naprakész szakmai tudás birtokában történjen. A munkakör betöltéséhez szükséges képesítési minimum előírásai a befejezett 8 általános iskola.

A képzés jogi háttere

- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
- A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SZCSM rendelet)
- Az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről szóló 81/2004. (IX. 18.) ESzCsM rendelet (a továbbiakban: ESZCSM rendelet).

Az SzCsM rendelet 39. § (5) bekezdése alapján a falu-, illetve tanyagondnoki munkakörben csak olyan személy foglalkoztatható, akit a foglalkoztatás kezdő időpontjában a munkáltató bejelentett a munkakör betöltéséhez szükséges falu- és tanyagondnoki alapképzésre, és azt a munkakör betöltője a foglalkoztatás kezdő időpontjától számított egy éven belül elvégzi. Az e feladat ellátásához szükséges készségekkel, ismeretekkel és módszerekkel a falugondnoknak és tanyagondnokoknak a képzés folyamán van lehetősége megismerkedni.

A képzés megnevezése: „FALU - ÉS TANYAGONDNOKI KÉPZÉS”

A képzés szervezésének feltételei

A képzés munkakörhöz rendelt hatósági képzés formájában szervezhető. A képzést a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás helye szerint illetékes megyei önkormányzat végzi, vagy ezzel - képzési megállapodás keretében - olyan intézményt bízhat meg, amely az *ESZCSM rendelet 2. § (3) bek. a)-e) pontjában meghatározott feltételeknek megfelel, a képzés szervezését az ESZCSM rendelet szabályozza.*

- **Képzőhellyel szembeni elvárások**

a) személyi feltételek

A képzésben az oktatóknak a következő feltételeknek kell megfelelniük:

A képzéssel kapcsolatos bevezető ismeretek tantárgy oktatásához:

Az oktatónak ismernie kell a falu- és tanyagondnoki munkát.

Szakmai felkészítő tantárgyblokk:

A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei témakör oktatásához

A képzésben résztvevő oktató végzettsége: felsőfokú végzettség, minimum 3 év a falu- és tanyagondnoki szakma területén megszerzett elméleti tudás és/vagy szakmai gyakorlat és/vagy szociális szolgáltatásokkal kapcsolatos oktatói tapasztalat.

Szakmai specializáció tantárgyblokk:

Társadalom - és közösségismeret témakör oktatásához

A képzésben résztvevő oktató végzettsége: egyetemi vagy főiskolai végzettség, (vidékfejlesztés- településfejlesztés, közösségfejlesztés - közösség szervezés, szociális munkás, pedagógus, művelődésszervező), valamint minimum 3 év szakmai gyakorlat.

A szociális munka és a segítő foglalkozás témakör oktatásához

A képzésben résztvevő oktató végzettsége: szakirányú felsőfokú végzettség (szociális munkás, szociálpolitikus, szociálpedagógus, mentálhigiénés szakember), a segítő szakmában szerzett szakmai tapasztalat.

A készségfejlesztés tantárgyblokkban:

Kommunikációs készségek fejlesztése, szakmai önismeret témakör oktatásához

A képzésben résztvevő oktató végzettsége: felsőfokú végzettség, minimum 3 év oktatói tapasztalat, a szociális segítés területén szerzett tapasztalat és/vagy tréneri gyakorlat, a falugondnoki munka jellemző kommunikációs- és konfliktusszituációinak ismerete.

Terepgyakorlatnál

Gyakorlatvezető személyi feltételei

A falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatásban szerzett legalább 5 év szakmai tapasztalat, felsőfokú végzettség (vidékfejlesztés- településfejlesztés, közösségfejlesztés - közösség szervezés, szociális felsőfokú végzettség, pedagógus, művelődésszervező, teológus). A gyakorlatvezetőt lehetőleg abból a megyéből kell kiválasztani, ahol a falu vagy tanyagondnok dolgozik.

Szenior falu- tanyagondnok

A falu-, tanyagondnoki munka területén szerzett legalább 3 éves szakmai gyakorlat. A szenior falugondnokot/tanyagondnokot, abból a megyéből kell kiválasztani, amelyik megyében a képzésben résztvevő dolgozik.

b) tárgyi feltételek

- Az oktatáshoz szükséges infrastruktúra, oktatástechnikai eszközök megléte (az elméleti tantárgyak esetén, projektor, tábla, (fehértábla, flipchart-tábla) számítógép, a kiscsoportos foglalkozásokhoz külön terem, amelynek alapterületére vonatkozó minimum feltétel ld. táblázat),
- internet hozzáférés biztosítása, évente a Nemzeti Szociálpolitikai Intézet (a továbbiakban: Intézet) Módszertani Igazgatósága által közzé tett digitális térkép használata (a falu és tanyagondnokság területi elhelyezkedéséről).

I.	Helyiségek	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
1.	Tanterem/előadóterem	Képzési helyszínenként és csoportonként 1 db	A terem alapterülete min.: 1,5 m ² /fő
2.	WC helyiség	Képzési helyszínenként min. 1 db (résztevők létszámának figyelembevételével)	
3.	Adminisztrációs iroda és irattár	Intézményenként 1 db	
Helyiségek bútorzata, egyéb berendezési tárgyak			
II.	Eszköz, berendezés	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
4.	Tanfolyam típusú képzéseknél: Tanulóasztalok Egyéb típusú képzéseknél: szükség szerint	Résztevők létszámának figyelembevételével	
5.	Tanári/előadói asztal	Tantermenként/előadótermenként 1 db	
6.	Székek vagy írólapos székek	Résztevők/oktatók létszámának figyelembevételével	
7.	Tábla és/vagy flipchart	Tantermenként/előadótermenként 1 db	
8.	Számítógép internet hozzáféréssel (wi-fi)	Tantermenként	3-4 db tanulói használatra kiadható laptop, + a tanári laptop
9.	Álló-mozgóképvetítő és eszköz/projektor és hangfal	Tantermenként	
10.	Egyéb eszközök	flipchartpapír, vetítővászon, mágneses letörölhető tábla, papírok, filctollak	

Feltételek a terepgyakorlathoz

- A szakmai gyakorlathoz gyakorlóterep biztosítása,
- Oktatási módszerek, munkaformák (irányított beszélgetés, gyakorlati foglalkozás, gyakorlati bemutató konzultáció, csoportos foglalkozás).

A képzésben résztvevők köre

A falu- és tanyagondnoki alapképzésen csak az a személy vehet részt, akit a falu- vagy tanyagondnoki szolgálatot fenntartó e munkakörben (önkormányzati fenntartó esetében) közalkalmazotti jogviszonyban vagy (nem állami – civil, egyházi – fenntartó esetében) a munka törvénykönyve szerinti munkaszerződéssel foglalkoztat.

Felmentések kezelése

A képzés elvégzése alól részben kapható felmentés. Aki szociális területen szerzett szakképesítést: szociális asszisztens, rehabilitációs nevelő és segítő, szociális szakgondozók, vagy felsőfokú szociális végzettséggel rendelkezik (Bsc, Msc), felmentést kaphat a Társadalom- és közösségismeret és A szociális munka és segítő foglalkozás tantárgyak látogatása alól.

A felmentési igényt kérelemben szükséges benyújtani, melyhez mellékelni kell a végzettségről szóló OKJ bizonyítvány, vagy egyetemi/főiskolai oklevél másolatát. A felmentési kérelmet a jelentkezéssel együtt kell benyújtani és a képzés szervezéséért felelős Intézet bírálja, majd erről értesíti a jelentkezőt és a képzést végző megyei önkormányzatot is 30 napon belül.

A felmentés kizárólag a Társadalom és közösség ismeret és A szociális munka és segítő foglalkozás tantárgyak esetében adható.

A képzés felépítése

A képzési program célja

A falu- és tanyagondnokok felkészítése a kistelepüléseken végzendő alapfokú szociális szolgáltató feladatok ellátására; a hivatalokkal, intézményekkel, szervezetekkel, helyi közösségekkel való kapcsolattartásra; az élethelyzetből adódó problémák megoldására, személyes segítségnyújtásra; emberi kapcsolatok ápolására a település lakosaival, a hagyományok, az összefogás erősítésére, a közösségi alkalmak megteremtésére.

A program célcsoportja

A falu- és tanyagondnoki munkakörben alkalmazott személyek kinevezésüket követő 1 éven belül kell elvégezniük a képzést.

A képzés során megszerezhető kompetenciák

A képzésen résztvevők:

- sajátítsák el a falugondnoki segítő munka alapvető készségeit, ismereteit,
- ismerjék meg a kistelepülések, tanyák sajátosságait, társadalmi, gazdasági környezetét,
- ismerjék meg a munkájukhoz szükséges jogszabályokat, a segítő szakma és a falugondnoki szolgáltatás etikai szabályait,
- legyenek képesek szakszerű információkeresésre és továbbításra,
- legyenek képesek a helyi önkormányzattal, hivatalokkal, intézményekkel, szervezetekkel, helyi közösségekkel való kapcsolattartásra,
- legyenek jó segítői a települési önkormányzatok/polgármesteri hivatal és a lakosság kapcsolatának,
- ismerjék fel és értsék meg az egyéni élethelyzeteket, a konkrét szükségleteket, legyenek képesek közreműködni azok – kompetencia határaikon belül maradván – önálló megoldására vagy más szakemberek bevonásával a felmerült problémák közös megoldására,
- segítsék a közösségi alkalmak megteremtését, lebonyolítását,
- sajátítsák el a falugondnoki tevékenység dokumentáció szakszerű és folyamatos vezetését.

A képzési idő:

Tantárgyblokkok neve	óraszám	ebből gyakorlati óraszám
A képzéssel kapcsolatos bevezető ismeretek	2	0
Szakmai felkészítő tantárgyblokk		
A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alap	60	30

ismeretei		
Szakmai specializáció tantárgyblokk:		
Társadalom- és közösségismeret	20	10
A szociális munka és a segítő foglalkozás	20	10
Képességfejlesztési tantárgyblokk		
Kommunikációs készségek szakmai önismeret fejlesztése	24	24
Terepgyakorlat	44	44
Összesen	170	118

* Megjegyzés: az óraszámot tanórának tekintjük, így 1 tanóra = 45 perc.

Követelményrendszer:

A képzésen való aktív részvétel. A maximális igazolt hiányzás mértéke az óraszám 20 % - a, terepgyakorlat kivételével, ahol nem engedhető meg a hiányzás. A részvétel igazolása a tanfolyamon vezetett jelenléti ív tanfolyamvezető által történő ellenjegyzésével történik. A gyakorlat 100 %-os teljesítéséről a gyakorlatvezető igazolást állít ki.

Vizsgakövetelmények:

A záró dolgozat célja, hogy a képzésen résztvevő egy választott téma önálló kidolgozásával a képzésnek megfelelő szakmai tárgyakhoz kapcsolódóan bizonyítja, hogy birtokában van a megfelelő ismereteknek, elméleteknek. A zárdolgozat elkészítését segíti a gyakorlatvezető vagy az oktatásban résztvevő oktató.

Írásbeli dolgozat témái lehetnek:

- Az én falum, az én falugondnoki munkaköröm feladatai.
- Az én tanyai körzetem és a tanyagondnoki feladatok bemutatása.
- A falugondnoki, tanyagondnoki munkakör feladatainak, munkaformáinak bemutatása.
- A falugondnok, tanyagondnok feladatai közül - a munkakör betöltése során tapasztaltak alapján – egy konkrét feladat ismertetése, amely lehet esetbemutatás, szakmai fórum, közösségi program partnerségi együttműködés, civil szervezetekkel való együttműködés szervezésének bemutatása.
- Saját település helyi és közösségi erőforrásainak bemutatása.
- Cselekvő részvétel, nyilvánosság és közösségi terek a saját településen.
- A helyi közösségek szerepe, vállalásaik, lehetőségeik a saját településen.
- A falugondnoki/tanyagondnoki segítő tevékenység etikai dilemmái.
- Esettanulmány/esetleírás – egy ellátottal végzett segítő tevékenység folyamatának leírása, elemzése.
- Egy veszélyeztetett társadalmi csoport bemutatása a településen (szenvélybeteg/fogyatékkal élő/idős/ romák, stb.).
- A helyi szociális ellátórendszer működésének tapasztalatai, és a falu/tanyagondnoki szolgáltatás viszonya és partnersége a társszakmákkal.
- A szakmai érdekérvényesítés gyakorlata, a falugondnok szakmai kompetenciájának megfogalmazása és közvetítése (a falugondnok kapcsolata a – munkáltatóval/polgármesterrel, a képviselő testülettel, a helyi szociális szolgáltatókkal, az egyéb szervezetekkel, és a falu lakosságával).

Az írásbeli követelmények:

- terjedelme minimum 10-15 oldal, fedlap és tartalomjegyzék nélkül,
- a dolgozat formai követelményei: kifejtésre javasolt (terjedelem, szöveg-képek aránya, elkészítés módja –szöveg szerkesztővel, ez esetben - Times New Roman betűtípus 12-es betűméret, normál margó, 1,5-es sortávolság,
- a dolgozat benyújtási határideje az utolsó képzési nap, melyről képzés elején a résztvevőket tájékoztatni szükséges. (A szakmai dolgozatot legalább 15 nappal a záróvizsgát megelőzően be kell nyújtani a képzőhely felé).

Szóbeli vizsga:

- a dolgozat védeése a képzés végén vizsgabizottság előtt történik (3 fő),
- a vizsgabizottság megfogalmaz a benyújtott dolgozattal kapcsolatosan két kérdést, a szóbeli vizsgán.

A vizsgára bocsátás feltételei:

- a határidőre benyújtott dolgozat,
- a hiányzás nem haladta meg az elméleti óraszám 20%-át,
- a gyakorlatvezető által kiadott igazolás a gyakorlat teljesítéséről,
- a tanfolyamvezető által kiállított vizsgára bocsátási igazolás.

A záróvizsga értékelése

A záróvizsgán nem vehet részt az a személy, aki

- a tanfolyam során a megállapított tantárgyi elméleti óraszám 20%-ánál többet hiányzott.
- nem nyújtotta be határidőben írásbeli dolgozatát.

A 81/2004. (IX.18.) ESzCsM rendeletben szereplő képzések esetében a záróvizsga az alábbiak szerint történik:

A záróvizsgát a képzés befejezését követő *30 napon belül* kell megszervezni. A jegyzőkönyv vezetését minden esetben a képzés szervezésével megbízott intézmény képviselője végzi.

1. A vizsgabizottság három főből áll: 1 fő vizsgálónak, 2 fő vizsgabizottsági tag.
2. A vizsgabizottság elnökét a szociális ágazat irányítását végző miniszter kéri fel. Az elnöki tisztre olyan személy delegálható, aki a falugondnoki- vagy tanyagondnoki szolgáltatás, vagy a képzés tárgyai egyikének szakértője, és a szolgáltatással kapcsolatosan legalább öt éves elméleti vagy gyakorlati szakmai tapasztalattal rendelkezik. Elnök az adott képzésben oktatóként résztvevő személy nem lehet.
3. A vizsgabizottság egy tagját a megyei önkormányzat, egy tagját az Intézet delegálja. A vizsgabizottság tagjai olyan szakemberek lehetnek, akik falugondnoki- vagy tanyagondnoki szolgáltatás, vagy a képzés tárgyai egyikének szakértője, és a szolgáltatással kapcsolatosan legalább öt éves elméleti vagy gyakorlati szakmai és /vagy oktatói tapasztalattal rendelkeznek. Vizsgabizottsági tag lehet még az a személy, aki az adott képzésben más képzési helyszínen a falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alap ismeretei tárgyat oktat.
4. A vizsgabizottsági tagok, valamint az elnök delegálása érdekében a képzést végző megyei önkormányzat megkeresi az Intézetet, valamint megküldi az Intézetnek az általa delegált bizottsági tag személyes adatait és a taggal szemben támasztott feltételeknek való megfelelésre vonatkozó nyilatkozatot. Az Elnökdelegálása céljából az Intézet megkeresi az ágazatért felelős minisztert. A vizsgabizottság elnökének és tagjainak személyéről az Intézet a vizsgát megelőzően tájékoztatja a megyei önkormányzatot.

A záróvizsga eredménye:

A tanúsítvány minősítése az alábbi módon történik (a minősítés alapja az írásbeli és szóbeli vizsga matematikai átlaga):

- a) Kiválóan megfelelt (4,5 – 5)
- b) Jól megfelelt (3,75 – 4,4)
- c) Megfelelt (2 – 3,74)
- d) Nem felelt meg (2 alatti eredmény)

A tanúsítvány minősítése a következő elemekből áll: írásbeli dolgozat, valamint a szóbeli vizsgán nyújtott teljesítmény, az értékelők által adott értékelés (1-5) átlaga alapján.

A vizsgát nem tekintjük sikeresnek, ha bármelyik vizsga elégtelen érdemjeggyel zárul.

Pótvizsga

A képzésben résztvevő a képzés lezárását követően egy éven belül pótvizsgát tehet.

Javítóvizsga

Sikertelen vizsga esetén azt a vizsgarészt kell ismételni, amelyre elégtelen értékelést kapott, maximum fél éven belül tehet javítóvizsgát.

A képzés által nyújtott képesítés

A tanúsítvány

A képzés elvégzéséről szóló tanúsítványt a képzés szervezésével megbízott intézmény a sikeres záróvizsgát követően állítja ki.

A tanúsítvány a résztvevő számára lehetővé teszi, hogy tovább foglalkoztassa a munkáltatója falugondnoki vagy tanyagondnoki munkakörben.

A tanúsítvány a falu- és tanyagondnok fizetési fokozat szintjét nem változtatja meg.

A tanúsítvány kiadásának feltétele az eredményes záróvizsga.

TANTÁRGYLEÍRÁSOK

A képzéssel kapcsolatos bevezető ismeretek

A képzés küldetése, hogy a képzésben résztvevő váljon a szociális szolgáltatásban dolgozó szakemberré, képes legyen szakszerűen végezni feladatait, amellyel a településen élők számára a mindennapi életvitelt támogatja a falu-, tanyavilágban.

A képzés célja, hogy a falugondnok, tanyagondnok önállóan, felelősen képes legyen ellátni a képzést követően a falugondnoki, tanyagondnoki feladatait, ezért a képzés elméleti alapokra építő gyakorlati képzés.

A képzés elején tájékoztatást szükséges adni a képzésben résztvevő számára:

- a képzés indokolásáról, szabályozási háttéréről,
- képzés felépítéséről, benne a tantárgyak indokoltságáról, a gyakorlati képzés helyszínéről, az oktatókról, az oktatási módszerekről,
- az Oktatási Program szerinti követelményrendszeréről (felmentés, hiányzás, vizsga).

Szakmai felkészítő tantárgyblokk

A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei

A *tantárgy célja*, hogy a falu- és tanyagondnokok olyan szakmai ismeretekhez jussanak, amelyek képessé teszik a végzendő szolgáltatás ellátására.

A falu - és tanyagondnokok legyenek tisztában nemcsak a rájuk, de a település lakosaira vonatkozó, illetőleg munkájukhoz szükséges jogszabályi lehetőségekkel és korlátokkal. Megismerteti a falugondnokkal a köznevelési, oktatási, kulturális, szociális és az egészségügyi intézmény- és ellátói rendszert, felkészíti az önkormányzati, közigazgatási, egészségügyi, környezetvédelmi és elsősorban szociális területen dolgozókkal való együttműködésre.

Célja továbbá, hogy felkészítse a falugondnokot az életmóddal, az egészségvédelemmel kapcsolatos prevenciós szemléletű előadások, szűrések megszervezésében való közreműködésre. Cél, hogy a falugondnok megismerje a betegszállítás feltételeit, ezen munka során a kompetencia határait, az elsősegélynyújtás alapjait.

Fontos, hogy a képzés során a falugondnokok ismerjék meg a falu- és tanyagondnoki szolgáltatás során használt gépjárművek forgalomban tartására vonatkozó előírásokat, felfrissítsék a KRESZ-ismereteiket, valamint szerezzenek jártasságot a tevékenységhez kapcsolódó dokumentációs rendszer használatában.

A képzés módszerei:

- Elméleti jellegű: előadás, magyarázat, előadás prezentációval, oktatófilmek közös megtekintése, irányított beszélgetés.
- Gyakorlati jellegű: teszt kitöltése és közös értékelése; videó-anyag segítségével gyakorlati bemutató, önálló és kiscsoportos munka, dokumentum-elemzés, elektronikus és egyéb információgyűjtés, tanulói kiselőadás, szerepjáték, szimuláció.

Követelmények:

A képzésben résztvevő a tantárgy elsajátításának eredményeként rendelkezzen alapvető ismeretekkel a falu és tanyagondnoki szolgálatok létrejöttéről és fejlődéséről, a szolgáltatás céljáról és feladatairól.

A képzésben résztvevő

- szakszerűen tudjon segítséget nyújtani a nevelési, oktatási, kulturális, szociális és az egészségügyi ellátórendszerben való tájékozódáshoz,
- ismerje az önkormányzati képviselői rendszer felépítését, feladatait; a helyben nyújtott szociális és egyéb szolgáltatásokat,

- ismerje az ellátásokat igénybe vevők jogainak érvényre juttatási lehetőségeit, s a falu- és tanyagondnoki szolgáltatásra vonatkozó jogszabályoknak megfelelően végezze munkáját,
- ismerje a munkájuk során felmerülő problémák megoldási lehetőségeit (legalább annyira, hogy tudja, hova fordulhat segítségért),
- rendelkezzen alapfokú ismeretekkel az önkormányzatok feladat- és hatásköréről, az önkormányzatiság fogalmáról, az önkormányzatok és bizottságainak működéséről, a helyi népszavazás és a népi kezdeményezés szabályairól; a falugondnok lehetséges szerepvállalásáról a képviselőtestületben,
- ismerje a falu- és tanyagondnoki szolgálat jogszabályi hátterét, beleértve a foglalkoztatási jogviszony különböző típusait, a szociális ellátások formáit és ismerje fel azok falugondnoki szolgálattal közös kapcsolódási pontjait,
- legyenek tisztában a gyermekszállítás a betegszállítás és a fogyatékkal élők szállításának speciális feltételeivel, segédeszközeivel és gyakorlati alkalmazásával, szükség esetén tudjanak elsősegélyt nyújtani,
- legyenek felkészültek a falugondnoki munka gépjármű-üzemeltetési feladataira; ismerjék a hatályos KRESZ szabályokat; ismerje azt, hogy a közlekedésbiztonság követelményeinek változását hol tudja követni, hogyan tudja ismereteit frissíteni.

Tananyag

A falu- és tanyagondnokság a kezdetektől napjainkig

- A falugondnokság ötletének megszületése, kidolgozása
 - a megvalósítás kezdetei (1982–1989),
 - a szolgálatok elindulása, a szolgáltatás civil hátterének kialakulása, fejlődése, működése (1990–2018).
- A falu- és tanyagondnoki szolgálat sajátos értékei.

A feladat-ellátás, dokumentáció

- A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatok eltérő sajátosságai.
- A falugondnoki szolgálat jellemzői és sajátos problémái.
- A tanyagondnoki szolgálat jellemzői és sajátos problémái.
- A falugondnok kapcsolatrendszere, együttműködések.
- A falugondnok megváltozott szerepe (1990; ma).
- A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás szakmai programja.
- Falugondnoki, tanyagondnoki szolgáltatás
 - közreműködés az étkeztetésben, a házi segítségnyújtásban, a közösségi és szociális információk szolgáltatásában;
 - az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutás biztosítása, így a háziorvosi rendelésre szállítás, az egyéb egészségügyi intézménybe szállítás, a gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutás biztosítása;
 - az óvodáskorú, iskoláskorú gyermekek szállítása, így az óvodába, iskolába szállítás, az egyéb gyermekszállítás;
 - lakossági szolgáltatások: a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységek szervezése, segítése; az egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása; az egyéb lakossági szolgáltatások;
 - önkormányzati feladatok megoldását segítő szolgáltatások: az ételszállítás önkormányzati intézménybe; az önkormányzati információk közvetítése a lakosság részére; a falugondnoki szolgálat működtetésével kapcsolatos teendők ellátása.
- Munkaszervezési ismeretek.
- A szolgáltatás dokumentumai, a feladatellátás dokumentálása.
- Szociális és közösségi információk szolgáltatása.

- Az alapfogalmak definiálása (információ, közösségi és szociális információ, dokumentum, kommunikáció, információgyűjtés, információfeldolgozás, információszolgáltatás, számítógép, internet, honlap stb.).
- Az emberi kommunikáció és információszolgáltatás rövid áttekintése, információkeresés az interneten, a falugondnoki munkához hasznosítható honlapok keresése.

Egészségügyi ismeretek

- Egészségügyi alapismeretek
 - Az egészség, a betegség, az emberi szervezet. Az egészség fogalma, megtartásának lehetősége. A betegség fogalma, kialakulásának okai.
 - Az életmód jelentősége, táplálkozási, környezeti és mentális szempontok alapján.
 - A betegségmegelőzés jelentősége, szűrőprogramok, prevenciós vizsgálatok (szűrővizsgálatok).
 - A falu - és tanyagondnok tevékenységének jelentősége a szűrőprogramok szervezésében és végrehajtásában.
- A betegszállítás feltételei
 - Az országos – és megyei mentőszolgálat: szervezete, működése. Betegszállítás, betegmentés; a falugondnok feladatai a betegek szállításában,
 - kompetencia határok.
- Az elsősegélynyújtás alapjai és a laikus újraélesztés protokollja.
- Az ételszállítás feltételei, szabályai (szállítóeszközre, szállítást végző személyre vonatkozó előírások).

Jogi alapismeretek

- Jogi alapismeretek, jogi alapfogalmak.
- Szociális jog. A szociális törvény.
 - Szociális ellátások és intézményrendszer; a falu -, tanyagondnok helye a szociális rendszerben.
- A falu- és tanyagondnoki szolgálat jogi szabályozása (az 1/2000 (I. 7.) SZCSM rendelet alapján a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről).
- Jogvédelem.
 - Az adatvédelemhez fűződő jogok.
 - Az ellátott-jog.
 - A szociális szolgáltatások működési rendszere. A tájékoztatási kötelezettség, a panasz kivizsgálás fórumai. Az ellátottak jogai, az ellátott-jogi képviselők feladatai és kompetenciáinak határai.
 - Áldozat-segítés; áldozat-védelem.
- Munkajogi alapismeretek és a KJT.
 - Minőségbiztosítás a falugondnoki, tanyagondnoki szolgálatban.
 - A munkajog főbb forrásai, alapelvek. A közalkalmazotti jogállásról szóló törvény.
- Államigazgatás, közigazgatás, járási hivatalok, önkormányzat, önkormányzatiság
 - Önkormányzati törvény; települési önkormányzat, részönkormányzat, kisebbségi ön-kormányzat.
 - Az önkormányzatiság szereplői és feladatai. Önkormányzati bizottságok, önkormányzati társulások, többcélú kistérségi társulások.
 - A helyi önkormányzás gyakorlásának közvetlen módjai: helyi népszavazás, népi kezdeményezés, közmeghallgatás (falugyűlés).
 - Falugondnok a képviselő-testületben.
 - A helyi érdekérvényesítés eszközei (Tanyai képviselő-testület).

- Mi az önkormányzat (a kötelező és a szabadon választható feladatok; a képviselő-testület és a polgármester viszonya; az alpolgármester, a jegyző, a hivatal, a közös hivatal). A képviselő-testület át nem ruházható hatásköre. A települési képviselő jogállása. Az önkormányzatok gazdálkodása.
- Önkormányzati és államigazgatási hatáskörök elkülönítése. Önkormányzati feladat-ellátás

Az ökológiai gondolkodás alapjai, vidékfejlesztés

- A vidékfejlesztés lehetőségei, keretei Magyarországon. Jó példák, megvalósult fejlesztési programok, térségi együttműködések, kapcsolati hálók bemutatása. A falugondnok szerepe.
- Települési környezet életminőséget befolyásoló szerepe, egyéni cselekvési lehetőségek.
- A falugondnok mintaadó szerepe.
- Az ökológiai gondolkodás alappillérei. Szelíd technológiák, újrahasznosítás, sokoldalúság, emberközpontúság, kisközösségek, önellátás, civilizációs ártalmak, életmódváltás. A falugondnok és tanyagondnok személyes felelőssége.

Gépjármű-üzemeltetés

- A járműüzemeltetés
 - A gépjármű-vezetőre és az utasokra vonatkozó előírások, kötelezettségek.
 - A járművek műszaki felszereltsége és a forgalomban tartására vonatkozó főbb előírások; a szállítási feladatoknak való megfelelés (kiemelten a gyermekszállítás).
- A közlekedés során betartandó szabályok
 - A KRESZ-előírások változásai a közlekedésben.
 - Megtörtént balesetek elemzése.

Ajánlott tanári segédlet:

- Csörsz Zelenák Katalin (2004): *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*. Vértessacska, Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Kemény Bertalan (2008): *Homálybogarás*. Budapest, Unicus.
- Kemény Bertalan (1983. április): *A falugondnok. Gondolatok az aprófalvak üzemeltetéséről és társadalmuk rehabilitációjáról*. Budapest, MTA Szociológiai Kutatóintézet.
- Kemény Bertalan, Juhász Judit (1982): *Somogy megye külterületi lakott helyeinek és aprófalvainak fejlesztési javaslata*. Budapest, VÁTI Regionális Iroda.
- Ladányi Erika, Forrai Erzsébet, Gyuris Tamás (2006. április): *A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatokról*. I. Kapocs 23, V. évf. 2. szám. Budapest, Család-, Ifjúság és Népesedéspolitikai Intézet.
- Ladányi Erika, Forrai Erzsébet, Gyuris Tamás (2006. június): *A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatokról*. II. Kapocs 23, V. évf. 3. szám. Budapest, Család-, Ifjúság és Népesedéspolitikai Intézet.
- Beke Pál, Deme Tamás (szerk.) (2003): *A szabadművelődéstől a közösségi művelődésig*. Budapest, Széphalom Könyvműhely.
- Szociálpolitikai linkgyűjtemény: <https://szociálpolitika.lap.hu/>, <https://szocialisportal.hu>
- Nemzeti Jogszabálytár <http://www.njt.hu/>
- Radnay József (1997): *Munkajog*. Budapest, Szent István Társulat.

A képzésben résztvevőknek ajánlott irodalom:

- Csörsz Zelenák Katalin (szerk.) (2013): *Mint egy falat kenyér Könyv a falu- és tanyagondnokságról*. Kecskemét, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.

- Csörszné Zelenák Katalin (szerk.) (2013): *A tanyak értékei Egyetemisták, főiskolások a tanyákról*. Kecskemét, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.
- Kemény Bertalan (2008): *Homálybogarás*. Budapest, Unicus.
- Csörszné Zelenák Katalin (szerk.) (2004): *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*. Budapest, Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Csörszné Zelenák Katalin (szerk.) (2006): *Falugondnoki olvasókönyv*. Budapest, Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Duró Annamária: „Kintvaló nép” c. tanulmánya (kézirat)
- Duna-Tisza Közi Falugondnoki Hírlevél 1996-2019-ig, illetve napjainkig - Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete
- Csörszné Zelenák Katalin (szerk.) (2001, 2003, 2005): *Falugondnoki Kalendárium*. Budapest, Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Csörszné Zelenák Katalin (szerk.) (2007, 2010, 2012, 2014, 2017): *Alföldi Falugondnoki Kalendárium*. Budapest, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.
- Kemény Bertalan, Szanyi Éva (2007): *Életrajzok*. In: *A Szociális Munka Arcképcsarnoka*. Budapest, FSZEK.
- Helyi honlapok: a falugondnok településének, a legközelebbi város, a megyei önkormányzat, a megyei napilap honlapja
- Közigazgatási honlapok: <https://magyarorszag.hu/>, <http://www.parlament.hu/>, <http://www.kormany.hu/hu/>,
- érintett szaktárcák honlapjai, <https://www.antsz.hu/>, <https://www.nav.gov.hu/>, <http://kormanyablak.hu/hu/feladatokok>, <http://www.jaras.info.hu/>, <http://www.jarasikormanyablak.hu/>,
- Szakmai, érdekvédelmi honlapok: <http://www.falugondnoksag.hu/>, <http://anyagondnoksag.hu/>; falugondnoki egyesületek honlapjai
- <https://www.ajbh.hu/> (az alapvető jogok biztosának honlapja); <http://www.egyenlobanasmod.hu/> (az Egyenlő Bánásmód Hatóság honlapja), <http://www.ijsz.hu/> (Integrált Jogvédelmi Szolgálat honlapja)
- egyéb közérdekű honlapok: (<http://telepuleskereso.hu/>, <https://www.mavcsoport.hu/>, <https://www.volanbusz.hu/hu/>, <https://uj.utvonalterv.hu/>, <https://hu.wikipedia.org>)
- Gépjármű-üzemeltetési szabályzat „Minta” (Készült 2002-ben a Falugondnoki Hálózat Országos Módszertani Osztályán)

Ajánlott filmek:

- A falugondnok (NCSSZI, é. n.)
- Csörsz Klára, Novák Tamás: *Húzd a harangot!* - film az aprófalvakról és a falugondnoki szolgálatokról. (Vox Nova - NCSSZI, 2004)
- Szádvári Lidia: *Falugondnok Volkswagennel*. (2002)
- Gyöngyösy Bence: *A tanyagondnok* című film (2015)
- Kis Róbert: *Tanya, gyerek, esély*. Európa c. film (2006)
- Körtési Béla: *Határon átnyúló falugondnokság, tanyagondnokság*. Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete (2014)
- Csörsz Klára, Novák Tamás, Kluzsán Róbert: *Elsodort falvak*. (ORTT, 2006)
- *Falugondnokok nélkül megállna az élet*. Ríportfilm. (HírTV, 2009.12.18.)
- Vági Barbara, Talán Csaba: *Elboronálva* című film (2006)
- Jiri Menzel: *Az én kis falum* című film (1985)

Társadalom- és közösségismeret

A tantárgy célja: a falu- és tanyagondnok ismerje a környezetében zajló állampolgári, közösségi és társadalmi folyamatokat, képes legyen a saját állampolgári és közösségi élményeinek megfogalmazására és bemutatására, szerezzon tudást, ismereteket, belátást a problémák közösségi szintű kezelésének hatékonyságáról, ismerje fel a települési szintben való gondolkodás fontosságát.

A szolgáltatást végzők ismerjék fel, hogy a falu-és tanyagondnoki szolgálat is beavatkozás a település életébe, és hatással van mások életére. Kezdeményező – segítő szerepeinek és feladatainak megismerésével képes legyen maga is beavatkozni. Ismerje fel az együttműködések fontosságát, a partnerség kialakításának szükségességét.

A képzés módszerei: a helyi, települési viszonyoktól a történeti és globális összefüggések vizsgálatán át alkotunk fogalmat a demokráciával és aktív állampolgársággal kapcsolatos kérdésekről, társadalmi viszonyokról, majd az így nyert tudást alkalmazzuk a helyi viszonyokban kezdeményezhető változások meghatározására.

Elméleti órák módszerei:

- tanári előadás,
- csoportmunka,
- egyéni munka, irányított beszélgetés.

Gyakorlati órák módszerei: tréningmódszerek használatával – 2 fő tréner

- egyéni munka, párral történő egyeztetés,
- eseteírások, cikkek, riportok, jó gyakorlatok elemzése és értékelése, következtetések,
- értelmezések, beszélgetések, vita, elektronikus és egyéb információgyűjtés
- csoport munka: vizuális elemzési és tervezési technikák (ötletbörze, kártya-technika, világkávéház)
- tréneri közreműködéssel: közösségi tervezés, dokumentum elemzés, erőforrás térkép.

Követelmény:

A tananyag az egyén, a közösség és a társadalom viszonyrendszerében kíván eligazodást adni annak érdekében, hogy a falugondok/tanyagondnok ismerje fel és értse meg saját helyzetét, a közösség, a társadalom szűkebb, tágabb viszonyai között. A társadalom bonyolult rendszerei közötti eligazodáshoz a falu- és tanyagondnok képes legyen támogatást nyújtani, segítő támpontokat kínálni, és beavatkozásokat tenni egyéni és közösségi szinten egyaránt.

Társadalom- és közösségismeret - Tananyag

- A nemzet, állam, etnikum, többség és kisebbség fogalmainak jelentése. A társadalmi együttélés alapvető szabályai, eredetük és rendeltetésük, változásaik. Szokás, hagyomány, illem, erkölcs és jog közötti viszony.
- A mai Magyarország és az Európai Unió országainak politika intézményrendszere. Az európai integráció kérdései.
- A magyar társadalom népesedési helyzete, a mai családstruktúra jellemzői. A család szerepe, funkciója és helye a társadalomban. A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása. A család működésének változása a munkanélküliség hatására, a szociálpolitika válaszai a munkanélküliség állami és településszintű kezelésére
- A társadalom peremén
 - A társadalmi egyenlőtlenségek jellemzői és változásai.

- A szegénység okai, megjelenési formái, következményei.
- A társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem, a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok.
- A magyarországi szegénység fő jellemzői, a roma lakosság élethelyzete.
- A társadalmi felzárkózás legfontosabb beavatkozási területei, intézkedések (programok, hazai és uniós projektek).
- A helyi (tanya/falu) társadalom szerkezete és jellemzői a helyi dokumentumokban, dokumentum elemzés:
 - Szociális szolgáltatástervezési koncepció
 - Helyi esélyegyenlőségi program (HEP)
 - Községi beavatkozási terv
 - Településképi arculati kézikönyv
 - Tájegységi/települési értéktár
 - Helyi vidékfejlesztési stratégia (LEADER)

Az adott dokumentum által képviselt szakterület(ek) helyi intézményei. A dokumentumok által érintett célcsoportok, azok érintettsége, hozzáférése az intézmények által szolgáltatott tartalmakhoz. Az elérhető szolgáltatások köre, a hozzáférés akadályai. A település hagyományai az elfogadásban, a szolidaritásban. A hátrányokkal élőkkel kapcsolatos tolerancia megnyilvánulásai a településen, a térségben. (3 tanóra gyakorlat)

- **Közösség és részvétel**
 - A részvétel alapelvei: egyén, közösség és társadalom szintjén, politikai megközelítésben. Részvétel, bevonás, segítség, képessé tétel, partnerség
 - A közösség, mint lokális fogalom. Lokálitás és szomszédság.
 - Az állampolgár és a civil társadalom: a modern társadalom három szektora, közösségi érdekérvényesítés, civil részvétel, jó kormányzás, részvételi demokrácia, önkormányzás, nyilvánosság.
 - A közösségek feltárása: a közösség erőforrásainak elemzés. Helyi értékfeltárás, értékörzés: települési értéktár, tájegységi értéktár.
 - A helyi kezdeményezések állampolgári részvétel, cselekvő közösségek, önkéntesség. A helyi lakosság és szervezeteinek aktivizálása: tankatalógus, párbeszédkör, szívdességszolgálat.

Ajánlott tanári segédlet:

- Vercseg Ilona (2011): *Közösség és részvétel. A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete.* Első rész. Budapest, 2011. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és ELTE Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék könyvsorozata.
- Romák az Európai Unióban. A romák leggyakoribb életkörülményei
Simmelweis Egyetem honlapja:
<http://semmelweis.hu/prevencio/eselyegyenloseget/romak-az-europai-unioban/a-romak-leggyakoribb-eletkorulmenyei/> (Ellenőrizve: 2019.07.31.)

A képzésben résztvevőknek ajánlott irodalom:

- Arapovics Mária, Vercseg Ilona - szerkesztők: *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*, Fk: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Kft., Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 2017. Cselekvő közösségek, aktív közösségi szerepvállalás, EFOP-1.3.1-15-2016-00001.
- Kajner Péter (szerk.) (2006): *Rajtunk múlik! – Hogyan szervezkedjünk és képviseljük érdekeinket lakóhelyünkön?* Budapest, Közösségfejlesztő Egyesülete.
[http://www.kka.hu/KozossegiAdattar/Azadatt.nsf/1c4dc4b986e230d1c1256a08003a235e/46550f17dd9b2740c12570770036872d/\\$FILE/Rajtunk%20m%C3%BAlik.pdf](http://www.kka.hu/KozossegiAdattar/Azadatt.nsf/1c4dc4b986e230d1c1256a08003a235e/46550f17dd9b2740c12570770036872d/$FILE/Rajtunk%20m%C3%BAlik.pdf)

- L.Ritók Nóra: A nyomor széle - <https://nyomorszeleblog.hvg.hu/>
- Molnár Aranka, Peták Péter, Vercseg Ilona - szerkesztők,; Községi lehetőségek a mélyszegénység elleni küzdelemben, Önszerveződés és szakmaközi együttműködés, módszertani útmutató. Készült a „Közöségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért program szakmai koordinációja keretében. Budapest, 2014.
http://melyszegenysegy.hu/dokumentumok/dokumentumtar_tartalma/tamop513_zarok_otet_edok.pdf
- Vercseg Ilona (2004.) *Közöségi fejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak*. Parola füzetek. Budapest, Községi fejlesztők Egyesülete.
http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/0a84037251c6a630c1257075002e65aa/c25665214fdbda8ec1256f1800529729

Kapcsolódó web-irodalom, hasznos linkek, releváns cikkek:

- <http://www.kormany.hu/hu>
- <https://magyarorszag.hu/>
- <https://kozigazgatas.magyarorszag.hu/>
- Szociális Ágazati Portál - <http://szocialisportal.hu/>
- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság - <https://szgyf.gov.hu/hu/>
- Dr. Dúró Annamária, Csörsz Zelenák Katalin, Matula Anikó, Nagy Terézia, Takács Anita (2005): *A homokhátsági tanyák társadalma és szociális problémái*. Tanyakutatás, Kutatási jelentések 3. füzet. Kecskemét, MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet.-
<http://www.alfoldinfo.hu/tanyakutatasi/tanyakutatasi3.pdf> (2018.11.28.)
- Semmelweis Egyetem honlapja: Romák az Európai Unióban. A romák leggyakoribb életkörülményei.
<http://semmelweis.hu/prevenzio/eselyegyenloseget/romak-az-europai-unioban/a-romak-leggyakoribb-eltkorulmenyei/>
- L.Ritók Nóra: A nyomor széle - <https://nyomorszeleblog.hvg.hu/>
- KSH Népeségtudományi Kutatóintézet - <http://demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar>
- <https://birosag.hu/allampolgaroknak>
- Civil információs portál- <http://civil.info.hu/>
- Nonprofit Információs Központ - <https://www.niok.hu/>
- Községi fejlesztők Egyesülete - <https://www.kofe.hu/szolgalattasok>
- Társadalomismeret: egyén és közösség, állampolgári ismeretek, az Európai Unió politikai intézményrendszere, Társadalmi felelősségvállalás, szolidaritás - <https://zanza.tv/tarsadalomismeret>
- „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” – elv érvényesítése minden szinten: szakpolitikákban (ideértve a migrációs ügyeket) Feladat: a helyben maradás feltételeit megteremteni, megszüntetve a természet kirablását és az emberek kizsákmányolását. <http://www.teremtesvedelem.hu/>
- Az el nem múltó feudalizmus
<http://www.prazsak.hu/publikaciok/csepeli-prazsak-tarsadalomkutatas-2011.pdf>

A szociális munka és a segítő foglalkozás

A tantárgy célja:

- A képzésben résztvevő ismerje meg a falu- és tanyagondnokság helyét és szerepét a szociális munka eszköztárát. Ismerje meg és ismerje fel azokat az élethelyzeteket, amelyekben egyszerű információközléssel és/vagy a megfelelő szakember (intézmény) felé történő jelzésével segítséget nyújthat, illetve közvetíthet.
- A képzésben résztvevő figyelmének és felelősségtudatának kialakítása a felnőtt környezetnek a gyermekek és fiatalok személyiségformálódását befolyásoló szemléletformálása irányában.
- Megismerje a képzésben résztvevő a segítő kapcsolat, a segítő magatartás sajátos pszichológiai és kommunikációs törvényszerűségeit, az érett segítő kapcsolat és magatartás formáit, jellemzőit, a mindennapokban alkalmazható segítő módszerek alapjait.
- A képzésben résztvevő megismerje a szociális munka és a falugondnoki, tanyagondnoki szolgálatok etikai célkitűzéseit, értékrendszerét, alkalmazásának lehetőségeit a mindennapi munka során.

A képzés módszerei:

Minden téma esetében van egy elméleti előadás, információátadás frontális módon, majd ezen elméleti anyagot kiegészítik a képzésben résztvevők, interaktív módon, a témavezető bevonja a résztvevőket a saját tapasztalataik megosztása érdekében. Így az elméleti módszertan részévé válik a szabad beszélgetés, a gyakorlati, helyi tudás összekapcsolása az elmélettel.

Minden téma igényli a gyakorlati módszerek alkalmazását, úgymint:

- konkrét esetek megbeszélése, feldolgozása,
- vita (érveléstechnika alkalmazása, befolyásolás eszközei),
- szituációs gyakorlatok alkalmazása, csoportos – kiscsoportos elemzése,
- kiscsoportos együttgondolkodás, problémamegoldás, csoportérdekek érvényesítése,
- filmek, filmrészletek elemzése, döntéshelyzetek előtt azok megállítása, és következő lépések megbeszélése a résztvevőkkel.

E tantárgyblokkban a fent felsorolt és a témákhoz ajánlott módszerek csak ajánlások, azt a témavezető dönti el, hogy mit és hogyan alkalmaz, de a tantárgy feldolgozásakor a 10 óra elméleti és 10 gyakorlati keretfelosztástól nem térhet el.

Követelmények: a képzésben résztvevők rendelkezzenek a következő alapismeretekkel:

- a szociális munka és a falugondnoki, tanyagondnoki szolgálatok etikai célkitűzései, értékrendszere, alkalmazása a mindennapi munka során;
- a marginális élethelyzetek, ezek okai és megoldási lehetőségei, kapcsolódó szolgáltatások rendszere és a problémakezelés lehetséges módjai;
- a falu- és tanyagondnok helyzetéből, szerepéből eredően a feladata a szociális ellátórendszerben együttműködés a többi szolgáltatóval, szakmai kompetenciahatárok, munkájuk során fellelhető együttműködő szervezetek tevékenysége;
- a szociális munka látásmódjának lényege, sajátosságai;
- a falugondnoki tevékenység kapcsolódása a szociálpolitika egészéhez; saját munkájuk milyen hasonlóságokat mutat a szociális munkával, ugyanakkor miben különbözik attól;
- legyenek tisztában a segítő tevékenység veszélyeivel, és azok elkerülésének, megelőzésének lehetőségeivel, az ügyfél illetve a segítő oldaláról nézve is (rossz beavatkozás következményei, illetve kiégés),
- legyenek képesek munkájukat a segítő szakmai etika értékrendje szerint ellátni, a falutársakkal hatékony és megfelelően érzékeny etikus kapcsolatot kialakítani és fenntartani;

- erősödjön, illetve újuljon meg segítő identitásuk úgy, hogy tudatosuljon bennük, hogy a hivatásukat magasabb színvonalon, az emberi problémákat jobban szem előtt tartva folytathatják;
- a tanult alapismeretek által (szakmailag különböző esetekben) fel tudják ismerni a közös emberi problémákat, és tudjanak javaslatokat adni egymásnak, illetve önmaguknak;
- a mindennapi problémák felismerése és tisztázása úgy, hogy segítsék falutársukat saját problémamegoldó képességeik fejlesztésében;
- képesek legyen a változásokhoz történő alkalmazkodásra, a megváltozott szükségletek és igények észlelésére és felismerésére, ezzel együtt legyenek képesek a munkavégzés napi rutinján szükség esetén változtatni;

A szociális munka és a segítő foglalkozás

Tananyag

- Szociális munka alapfogalmai
 - A tanya- és falugondnoki szolgáltatás kapcsolódása a szociális szakmához.
 - A szociális munka alapismeretei:
 - a szociális munka meghatározása, kialakulásának folyamata;
 - a szociális munka definiálása;
 - a szociális munka módszerei, alkalmazásuk lehetőségei;
 - a szociális munka színtere: a humán ökörendszer, mint természetes támasz és problémaforrás az egyén, család életében.

A téma gyakorlati feldolgozása szabadon választható a témavezető oktató által a felsorolt módszereken túl is.

- Irgalmas szamaritánus történetének felolvasása és közös elemzése.
- Egy konkrét eset végiggondolása a humán ökörendszer szintjei mentén/melyik szinten milyen segítő szakember bevonására lehet szükség.
- Kiscsoportos vita kezdeményezése különböző témákban (pl: A falubusz mindenkié! vs A falubusz a rászorulóké!).
- A segítő személyiség jellemzői
 - A segítő személyes értékrendje.
 - A segítő kapcsolatot jellemző alapfogalmak.
 - A segítővel szembeni elvárások, a segítő legfontosabb személyiségjegyei, elvárható készségek.
 - Az érett személyiség fogalma.
 - A szindrómás segítő fogalma.
- A segítő személyiségjegyeinek összegyűjtése közösen a csoporttal
 - Filmelemzés – Szabadon választott film egy segítőről, pl: Utazások egy szerzetessel
 - című film megtekintése, elemzése.
- A segítő beszélgetés
 - A segítséget kérő ember kommunikációjának értelmezése.
 - Non-direktív kommunikáció
 - A hatékony visszacsatolás alkalmazása.
 - Én-üzenetek és az aktív hallgatás.
 - Kié a probléma?
 - A segítő kapcsolat dinamikája. A segítség határai.
 - A segítő beszélgetés közléssorompói.
 - Kiscsoportos munka során a segítő beszélgetés és a baráti beszélgetés jellemzőinek összegyűjtése

- Szituációs gyakorlat egy problémára/jelzésre – 3-as kiscsoportban (segítő, kliens, megfigyelő)
- Film(részlet)elemzés egy konkrét segítő beszélgetés megfigyelése (pl: Good Will Hunting, Terápia, Csernus Imre beszélgetések, stb)
- A szociális munka etikája
 - Az etika és a szociális munka, az etika fogalma.
 - A szociális munka alapvető értékei.
 - A szociális munka szakmai-etikai kódexének megismerése, a társadalmi és szakmai etika alapjai.
 - Alapelvek, alapszabályok az etikai kódex érvényesítéséhez.
 - Az etikai kódex „használatának” lehetőségei és korlátai.
 - Érték és etika a falugondnoki munka gyakorlatában, etikai és szakmai dilemmák a szakmai munka során és azok feloldási lehetőségei.
 - A falugondnok személyével kapcsolatos erkölcsi feladatok, jogok és kötelességek.
- Gyakorlati esetek megbeszélése az etikai kódex egyes előírásai kapcsán
- Kiscsoportos munkában etikai dilemmák megvitatása – érvek és ellenérvek (A falugondnok elfogadhat-e pénzt, tojást, stb?, Kinek mit mondhat el a falugondnok? Mit jelent a titoktartás?, stb)
- Fogytékosság
 - A fogyatékkal élő emberek társadalmi helyzete Magyarországon
 - A fogyatékosok típusai
 - Segítségnyújtás lehetőségei a fogyatékkal élő személynek
 - A képzésben résztvevő figyelmének és felelősségtudatának kialakítása a lakókörnyezet segítőkészségének formálása tekintetében
 - A képzésben résztvevő cselekvési lehetőségeinek, felelősség-, illetve kompetenciahatárainak megismertetése a fogyatékosokkal élő személyek segítése területén
 - A résztvevők által hozott gyakorlati példák megbeszélése.
 - Fogyatékosok pénzbeli és természetbeni támogatásához szükséges nyomtatványok tanulmányozása.
 - Páros játékok – a fogyatékkal élő helyzetének megtapasztalása (pl: vakvezetés, kerekesszékekkel közlekedés, stb.).
 - Filmelemzés (pl: Életrevalók).
- Idősek
 - Az idősek társadalmi helyzete ma Magyarországon, az előregedő falvak társadalmi kihívásai.
 - Az időskor meghatározásai.
 - Az időskor pszichológiai jellemzői (testi, lelki, társas kapcsolati szinten)A demencia fogalma, felismerésének jelei, és a tanya- és falugondnok kompetenciája a demencia kezelése kapcsán
 - Változások a nyugdíjazás hatására, a „feleslegesség” és az elmagányosodás érzésének kezelése.
 - A beilleszkedés stratégiai időskorban, értékek, lehetőségek időskorban.
 - A szociális ellátórendszer válaszai az időskorúak szükségleteire, a segítségnyújtás lehetőségei
 - Idősekkel végzett szociális munka speciális eszközei (egyéni, csoportos –pl. klubtevékenység -, és közösségi szinten), a bevonás lehetőségei a falugondnoki munka gyakorlatában.
 - A résztvevők településén fellelhető idősellátó rendszeréről kötetlen beszélgetés.
 - A házi segítségnyújtást, és a nappali ellátást végző gondozónők és a falugondnok kapcsolata, együttműködési lehetőségei, jó gyakorlatai – kiscsoportos munka.

- Filmelemzés – Pl.: Miss Daisy sofőrje, Up, Életünk lapjai, stb.

Gyermekek

- Gyermekkorúak
 - A gyermekvédelem rendszere.
 - A probléma észlelése, felismerése jelzése.
 - A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése.
 - A falu- és tanyagondnok cselekvési lehetőségei, felelősség- és kompetencia határai.
 - A család- és gyermekjóléti szolgáltatásban működő jelzőlap megismerése.
 - Egy konkrét eset feldolgozása kiscsoportokban, (kinek, mi a feladata).
 - Filmelemzés: Fehér leander, Veszélyes kölykök, stb.
- A szenvedélybetegségek (függőségek) különböző formáinak és jellemzőinek ismertetése:
 - A szenvedélybetegség és a függőségi állapot definiálása.
 - A függőség kialakulásának háttere és folyamata, a környezet szerepe a függőség fenntartásában.
 - Szendélybeteg a családban, a család diszfunkcionális működése, ezek tünetei.
 - A drogprevenció és a szenvedélybetegségek kezelése, intézményhálózatának ismertetése.
 - A falu - és tanyagondnok tennivalói, lehetőségei, kompetenciahatárai.
 - A résztvevők tapasztalatai a településükön megjelenő szenvedélybetegség kapcsán.
 - A Magyarországon működő szenvedélybeteg rehabilitációs lehetőségek kapcsán – dokumentumfilmek (pl: Emberbarát Alapítvány, Leo Amici Alapítvány, Református Ráckeresztúri Drogrehabilitációs Központ,),
 - Szendélybetegekkel készült riportok megtekintése.
 - Filmelemzés (pl: Ha a férfi igazán szeret, 28 nap, Egy kosaras naplója, Trainspotting, stb.).
- A falugondnok szerepe a krízis ellátásában
 - A családi életciklus modell - a fejlődési és akcidentális krízis értelmezése.
 - A krízisintervenció feladatai, ellátórendszere, protokollja.
 - A kapcsolati erőszak típusai és jelei.
 - A falugondnok kompetenciája a kríziskezelésben.

Közös beszélgetés a résztvevők településén megjelenő krízisek kezelése kapcsán.
A résztvevők ismeretmegosztása a helyben, vagy a kistérségben fellelhető ellátórendszerrel kapcsolatban (Ki, mikor, hogyan tudna segíteni?).
A kapcsolati erőszak megelőzésében, kezelésében jártas szervezetek munkáinak megismerése – dokumentumfilmek elemzése (Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, Meddig mehet, Vedd észre kampányfilmek, NANE – kampányfilmek, stb.).

Ajánlott tanári segédlet:

- Bánfalvi Csaba (1989): *A szociális munka lehetőségei és határai*. Szociális Munka, 1989/1. sz. Budapest, Szociális Munka Alapítvány folyóirat.
- Bánfalvi Csaba (1989): *A szociális munka színterei és szereplői*. Szociális Munka, 1989/1. sz. Budapest, Szociális Munka Alapítvány folyóirat.
- Bang, R. (1982): *Segítő beszélgetés*. Pszichológia nevelőknek sorozat. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Bayer István (1989): *A kábítószer*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
- ExterdinéZsurkai Ilona (1997): *Segítő kapcsolat*. Szociális gondozó és ápoló szakképzés tankönyve. Budapest, InterTechno-H Kft.
- Hegyesi Gábor – Kozma Judit (2002): *A szociális munka – áttekintés*. In: Kozma Judit (szerk.): *Kézikönyv szociális munkásoknak*. Budapest, Szociális Szakmai Szövetség.

- Horváth Izidorné (1992): *Etikai dilemmák a szociális munkában*. Szombathely, POTE Egészségügyi Főiskola.
- Zanin Csaba (ford.) (1995): *Így is lehet! (Problémamegoldást segítő játékok és gyakorlatok kézi-könyve)*. Szolnok, Encore Magyar Konfliktuspedagógiai Alapítvány.
- Dr. Rácz József – Hoyer Mária – Komáromi Éva – Dr. Sasvári Andrea (2000): *A drogkérdésről őszintén*. Budapest, B + V Lap- és Könyvkiadó Kft.

A képzésben résztvevőknek ajánlott szakirodalom:

- Keresztes György (2008): *Szociális munka – Szociális problémák és megoldásuk rendszere*. Budapest, NSZFI.
- Hegyesi Gábor – Kozma Judit: *A szociális munka – áttekintés*. In: Kozma Judit (szerk.): *Kézikönyv szociális munkásoknak*. Budapest, Szociális Szakmai Szövetség.

Ajánlott filmek:

- Kusturica, Emir: *Macskajaj* (Játékfilm – 1998)
- Levinson, Barry: *Esőember* (Játékfilm – 1988)
- Marshall, Penny: *Reneszánsz ember* (Játékfilm – 1994)
- Nelson, Ralph: *Charly* – Virágot Algernonnak (1968 – Daniel Keyes: *Virágot Algernonnak* c. regénye alapján)
- Gus Van Sant – *Good Will Hunting* (amerikai filmdráma – 1997)
- Betty Thomas rendezésében, Susannah Grant regényéből készült – *28 nap* (amerikai filmdráma – 2000)
- Olivier Nakache, Éric Toledano: *Élrevalók* (2011)
- Tom Shadyac: *Patch Adams* (1998)
- Mimi Leder: *A jövő kezdete* (2000)
- Padscale Ponzadoux: *A végső lecke* (2015)
- Peter Kosminsky – *Fehér leander* (2002) – amerikai filmdráma
- Scott Kalvert – *Egy kosaras naplója* (1995) – amerikai életrajzi dráma
- Danny Boyle – *Trainspotting* (1996) – angol filmdráma
- Luis Mandoki – *Ha a férfi igazán szeret* (1994) – amerikai romantikus dráma

Képességfejlesztési tantárgyblokk

Kommunikációs készségek és szakmai önismeret fejlesztése

A tantárgy célja:

- a falugondnok kommunikációs készségeinek fejlesztése, a kommunikáció - és konfliktuskezelési hatékonyság kialakítása,
- a kommunikációs érzékenység és tudatosság kialakítása, illetve megerősítése,
- a segítői kapcsolattartás kommunikációs alapjainak megerősítése, a személyes meghallgatásban a figyelem és megértés készségeinek fejlesztése,
- a konfliktushelyzetek rendezésében az együttműködő, nyitott, kölcsönös megértésre törekvő beállítódás kialakítása,
- az intézményi kapcsolattartás kommunikációs és konfliktuskezelési sajátosságainak megismeretése,
- a képzés során a hasonló munkaterületen dolgozó kollegákkal való együttműködés, közös gondolkodás, tapasztalatcsere, csapattá válás, és csapatként működés szabályrendszerének megismerése és megtapasztalása.

A képzés módszere: tréningjellegű témafeldolgozás szituációs gyakorlatokkal és az abban szerzett tapasztalatok önismeretre fókuszáló feldolgozásával. A tárgy feldolgozási módja figyelmet fordít a falu - és tanyagondnoki feladatvégzéshez kapcsolódó kommunikációs és konfliktuskezelési szituációkon túl – a képzés résztvevőinek igénye szerint – az egyéb élethelyzetek kapcsolati kérdéseire is, hozzájárulva személyes stabilitásuk erősítéséhez.

A tantárgyblokkot 12/15 fős csoportbontásban javasolt megvalósítani, de a csoportkohézió kialakítása érdekében legalább 4 tanórán a teljes résztvevői körrel közösen javasolt dolgozni.

A tréning fejleszti a falu- és tanyagondnok készségeit és kapcsolati tudatosságát a következő területeken:

- kulturált szerepviselkedés (munka- és egyéb szituációkban),
- a személyes figyelem és professzionális meghallgatás,
- a saját türekszöb tudatosítása és elfogadtatása,
- önismeret és társismeret, önreflexiók és társak felé visszajelzés megfogalmazása,
- az eltérő kapcsolati készségeket igénylő helyzetek felismerése,
- erőszakmentes konfliktuskezelés és kommunikáció eszközei,
- a személyes és csoportigények agressziómentes érvényesítése,
- az együttműködési készségek megtapasztalása és fejlesztése.

Követelmények:

- **Önismeret fejlesztés, szakmai önismeret témakörben:**
 - Ismerjék meg a képzésben résztvevők a képességeiket, adottságaikat, vágyaikat, céljaikat, tudatában legyenek személyiségük pozitívumaival, de korlátaikkal, hiányosságaikkal is.
 - Tisztában legyenek saját szerepeikkel, különböző csoportokban elfoglalt helyükkel, vágyaikkal és értékrendszerükkel.
 - Ismerjék fel én-sémáikat, amelyek az énről kialakított általánosításokat, jellemző tulajdonságokat tartalmazzák, és amelyek múltbeli tapasztalatokon alapulnak.
 - Az énkép tudatosítása a képességfejlesztés során megvalósuljon, amely a személyiség olyan önmagáról alkotott képe, amely jórészt mások véleménye alapján alakul ki, és amely irányító funkcióval rendelkezik. Fontos szerepet kapnak a csoporttagoktól kapott visszajelzések a reális énkép és önértékelés kialakításában.

- Kommunikációfejlesztés témakörben
 - A résztvevők legyenek képesek szándékaikat megfogalmazni, kommunikációs eszközeit tudatosan használni.
 - Képessé kell válniuk a helyzetnek megfelelő alkalmas viselkedési stratégia kiválasztására, a munka sikere érdekében befolyásolási eszköztáruk használatára.
 - Tudják felismerni és elkülöníteni a falutársak viselkedésében az igényeket és szándékokat, képesnek kell lenniük az aktív és kontrollált figyelemre. Tudniuk kell elkülöníteni a spontán és a szakmai kommunikáció formáit.
- Konfliktuskezelés témakörben
 - Konfliktushelyzetben ismerniük kell saját viselkedési stratégiáikat, a konfliktusok megoldási alternatíváit és alkalmazniuk kell a problémamegoldó viselkedési stratégiát, ha az adott helyzet igényli.
 - Problémahelyzetben szét kell tudniuk választani a saját és a falutárs problémáját, és ennek megfelelően használni kommunikációs eszköztárukat.
- Együttműködési készségek fejlesztése témakörben
 - Képesnek kell lenniük a különböző intézmények képviselőivel való kapcsolattartásra, a szükségletek közvetítésére és képviselésére.
 - Ismerniük kell az együttműködés feltételeit és a megvalósítás lehetőségeit, és tudniuk kell alkalmazni azokat.

Kommunikációs készségek és szakmai önismeret fejlesztése Tananyag

- Ismerkedés, bemelegítés
 - Elvárások és fenntartások megfogalmazása a helyzetre vonatkozóan: az itt és most szituációban elfoglalt pszichikus pozíció felismerése.
 - A tréning szabályainak (szerződésének), és céljainak megfogalmazása, kijelölése közösen a csoporttal.
 - Ismerkedést szolgáló interaktív játékok, gyakorlatok.
- Az önismeret, szakmai önismeret
 - „Ki vagyok én? „ - Öndefiníció, Énidentitás egyéni feladatokon keresztül.
 - Az egyéni erősségek és korlátok felismerése.
 - Szerepeim és azok súlyozása a mindennapokban.
 - Társismeret, a társas hatékonyság ismérvei.
 - A visszacsatolás és a tapasztalati tanulás kapcsolata.
 - Én, mint falugondnok – szakmai öndefiníció elősegítése.
 - A mentális egészség
 - Test és lélek; Önismeret, önbecsülés, stressz–distressz; Érzelmi kultúra; Rekreáció.
 - Az önismeret és önbecsülés előtérbe helyezése.
 - A stressz kiküszöbölésének módszerei.
 - A kialakult stressz megszüntetésére irányuló terápia ismertetése.
- Kommunikációfejlesztés
 - A hatékony kommunikáció eszközei, csatornái.
 - A kommunikáció alapmodellje.
 - Küldő, fogadó fél, csatorna, zaj, üzenet, szándék és benyomás.
 - A hatékonyság fogalma a kommunikációban.
 - Kommunikációs csatornák: verbális, nonverbális, szimbolikus.
 - Metakommunikáció.

- Egy- és kétirányú kommunikáció.
- Visszacsatolás.
- Tartalom és kapcsolat dimenziója a kommunikációban.
- Kommunikáció az intézményesült kapcsolatokban; Kommunikációs sémák és felismerésük
 - Verbális kommunikáció elemei.
 - A mondat szerkesztés; Kérdezőtechnikák; Zárt és nyitott kérdések; A beszéd ritmusa.
 - A megértés, a befogadás feltételei.
 - Reprezentáció, jelentés, konstrukció.
 - Kommunikációs sémák; Kommunikációs zavarok.
 - Tudatosság a kommunikációban.
 - Csatornahasználati sajátosságok és jelentéstartalom.
- Konfliktuskezelési technikák fejlesztése
 - Az aszertív, a szubmisszív és az agresszív kommunikációs stílus eszköztára.
 - Beállítottság önmagunkkal és másokkal szemben.
 - Döntéshozatali sajátosságok.
 - Viselkedés konfliktushelyzetben.
 - Verbális és nonverbális jellemzők.
 - Az igények kifejezése.
 - A reakciók aktív figyelése.
 - Monitorozás, az érzelmek kommunikációja.
 - Célorientált viselkedés.
 - A konfliktusok típusai, felismerésük, a konfliktus folyamata. Konfliktuskezelési stratégiák.
 - A konfliktus fogalmának definiálása asszociációs játékkal.
 - A konfliktusok típusai (Érdek, érték és kapcsolati konfliktusok).
 - *Thomas Kilmann*: Személyes konfliktuskezelési stratégiák a viselkedésben, konfliktuskezelési kérdőív kitöltése és kiértékelése.
 - Önérvényesítési szándék és együttműködési hajlandóság felismerése konkrét szituációs gyakorlatok során.
 - Konfliktuskezelési profilok a személyiségben.
 - Mire jók a konfliktusok?
- Az együttműködés feltételei, a szükséges készségek.
 - A falugondnoki munka és az emberi kapcsolatok.
 - Csoportkohéziót, a csoport összetartozását erősítő gyakorlatok – olyan csoportos együttműködést feltételező feladatok, amely a csoporton belüli szerepek képződését dinamikus felerősíti, és a közös feladatmegoldás sikerével a csoport megtartó erejét növeli, közösségi élményt eredményez.
 - Társas hatékonyság fejlesztését szolgáló gyakorlatok.
 - Érzések kifejezését, empátia készséget fejlesztő gyakorlatok.

Az együttműködés kialakítása csapatépítő feladatokon és játékokon keresztül történik, és az alábbi területeken segíti a résztvevők belátását:

- A kommunikáció szerepe az együttműködés kialakításában. Szerepek és normák a közösségben, mint az együttműködés feltételei.
- Az előzetes események hatása a helyzetre.
- A bizalom kialakítása, és ennek hatása az együttműködésre
- A kockázat – tét – kifizetődés viszonya a felek között.
- Együttműködés és/vagy versengés: a közösségen belüli kapcsolatok két dimenziója.
- Sztereotípiák a másik észlelésében

- Kommunikációhiány és észlelési csapdák.
- A versengés következményei.
- Együttműködést generáló beavatkozások.

Az együttműködési, a kommunikációs és a konfliktuskezelési készség alkalmazása a gyakorlatban (az alább említett gyakorlatok opcionálisak, mindegyike ebben a megadott óraszámban nem feldolgozható)

- a falufórum megszervezése – a falu, mint közösség megszólításának eszközei, a helyi közösség vezetőinek megszólítása, bevonása, a támogatók és az ellenzők bevonásának lehetőségei, az írott és a szóbeli tájékoztatás lehetőségei, szabályszerűségei (szituációs játékokon keresztül).
- szakmaközi együttműködések kezdeményezésének gyakorlata – a falugondnok szerepe és helye a helyi szociális és gyermekvédelmi jelzőrendszerben, a szakmai fórumok megszervezése, a szakemberek bevonásának módszere, és a szakmai fórum levezetésének módszerei, folyamatai, gyakorlati megtapasztalása védett közegben (szituációs játékok)
- szakmai érdekérvényesítés gyakorlata, a falugondnok szakmai kompetenciájának megfogalmazása és közvetítése (a falugondnok kapcsolata a – polgármesterrel, a képviselő testülettel, a helyi szociális szolgáltatókkal, az egyéb szervezetekkel, és a falu lakosságával)
- A kiégés és megelőzése
 - A Burnout-jelenség.
 - A Helper-szindróma.
 - A stressz alapmodellje; A stressz rövid- és hosszú távú hatásai.

Ajánlott tanári segédlet:

- Berne, E. (1984): *Emberi játszmák*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Birkenbihl, V. (1998): *Kommunikációs gyakorlatok. Kommunikációs gyakorlatok az emberek közti kapcsolatok szükségességéhez, fejlesztéséhez*. Budapest, Trivium Kiadó.
- Buda Béla (1994): *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Budapest, Animula Kiadó.
- Goleman, D. (1997): *Érzelmi intelligencia*. Budapest, Háttér Kiadó.
- Gordon, T. (1993): *Vezetői eredményesség*. Budapest, StudiumEffective Kiadó.
- Jávorszky Edit (1998): *A kommunikáció elmélete és gyakorlata*. Budapest, T-Modul Kiadó.
- Rudas János (1997): *Delfi örökösei*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Székely György (1995): *Győzelem, vesztesek nélkül. (Érdekalapú konfliktuskezelési ismeretek)* Budapest, 3K Konfliktusmegelőző és - kezelő Központ.
- Manfred Gellert, Claus Novak(2010):*Csapatépítés nagykönyve – Csapatépítés, csapatmunka, csoporttanácsadás elmélet és gyakorlata*. Budapest, Z-Press Kiadó.
- GerardEgan (2007):*A segítő készségek fejlesztése, gyakorlatok és munkafüzet*. Budapest, Elte Eötvös Kiadó.
- Peter Dürschmidt, Joachim Koblit, Marco Mencke, Andrea Rolofs, Konrad Rump, SusanneSchramm, JochenStrasmann(2005): *Trénerek kézikönyve*. Budapest, Z-Press Kiadó.

A képzésben résztvevőknek ajánlott szakirodalom:

A képzésben résztvevőknek ajánlott film:

- Ezer szó –Brian Robbins(2012)
- Kusturica, Emir: Macskajaj (Játékfilm – 1998)
- Levinson, Barry: Esőember (Játékfilm – 1988)

- Marshall, Penny: Reneszánsz ember (Játékfilm – 1994)
- Nelson, Ralph: Charly – Virágot Algernonnak (1968 – Daniel Keyes: Virágot Algernonnak c. regénye alapján)
- Gus Van Sant – Good Will Hunting (amerikai filmdráma – 1997)
- Betty Thomas rendezésében, Susannah Grant regényéből készült – 28 nap (amerikai filmdráma – 2000)
- Olivier Nakache, Éric Toledano: Élerevalók (2011)
- Tom Shadyac: Patch Adams (1998)
- Mimi Leder: A jövő kezdete (2000)
- Padscale Ponzadoux: A végső lecke (2015)
- Peter Kosminsky – Fehér leander (2002) – amerikai filmdráma
- Scott Kalvert – Egy kosaras naplója (1995) – amerikai életrajzi dráma
- Danny Boyle – Trainspotting (1996) – angol filmdráma
- Luis Mandoki – Ha a férfi igazán szeret (1994) – amerikai romantikus dráma

Terepgyakorlat

A terepgyakorlat célja: hogy a képzésben résztvevő elmélyítse a képzés keretei között szerzett elméleti és gyakorlati ismereteit, elősegítse az új ismeretanyag beazonosítását a saját gyakorlatával, falugondnoki, tanyagondnoki feladataival. Megismerje, és segítő együttműködést alakítson ki a település környezetében lévő falu- és tanyagondnokokkal, a falugondnoki egyesületek területi szervezeteivel, különböző szociális szolgáltató intézményekkel, a szociális ellátórendszer helyi, járási, megyei intézményeivel. Lépjen kapcsolatba, kezdeményezzen együttműködéseket a település, a környező falvak és városok közösségeivel, szolgáltató intézményeivel és szervezeteivel, úgy mint a kultúra, közművelődés, egészségügy, egyház, vidékfejlesztés intézményeivel, nemzetiségi, esélyegyenlőségi és karitatív szervezetekkel. Záró dolgozata elkészítéséhez ismeretanyagot, témát, annak kidolgozásához tudásokat szerezzen.

A képzés módszere:

Személyes jelenlétén alapuló oktatás, egyéni és csoportos munkában végzett terepfeladatok, folyamatos szakmai párbeszéd, a terepgyakorlat során látottak feldolgozása. A szenior-junior falugondnok kapcsolaton alapuló mentorálás.

Tervezés: a záró dolgozat szempontrendszere, részfeladatok és hozzájuk kapcsolódó szakmai tartalmak és határidők meghatározása a gyakorlatvezető és a képzésben résztvevő folyamatos kapcsolattartása mellett.

Követelmények a képzésben résztvevő felé:

- Legyen képes alkalmazni az elméleti képzés során tanult ismereteket, a kapcsolatépítés tanult technikáit (megfigyelés, kérdezés, kommunikációs gétek feloldása); tudja a birtokába kerülő információkat az adatok védelmére vonatkozó jogszabályok és az etikai normák követelményeinek megfelelő módon kezelni és továbbítani.
- Ismerje meg és alakítson ki segítő együttműködést a település környezetében lévő falu- és tanyagondnokokkal, a falugondnoki egyesületek területi szervezeteivel, különböző szociális szolgáltató intézményekkel, a szociális ellátórendszer helyi, járási, megyei intézményeivel.
- Lépjen kapcsolatba, kezdeményezzen együttműködéseket a település, a környező falvak és városok közösségeivel, szolgáltató intézményeivel és szervezeteivel, a kultúra, közművelődés, egészségügy, egyház, vidékfejlesztés intézményeivel, nemzetiségi, esélyegyenlőségi és karitatív szervezetekkel.

- Szerezzen személyes tapasztalatot legalább 2 helyi, 1 járási, 1 megyei ellátási területen működő, a munkájához kapcsolódó intézményben, szervezetben.
- Ismerje meg és ismertesse meg a helybeliekkel a szolgálat lehetőségeit (már működő szolgálat esetén a tapasztalatok alapján javítsák a szolgálat minőségét), szervezze meg a helyi nyilvánosságot, szervezzen szakmai együttműködést, segítő kerekasztalt, falufórumot, vagy egyéb közösségi programot.
- Szerezzen inspirációt - a gyakorlat során - a záró dolgozata témájához.
- Ismerje meg és alkalmazza a záródolgozat elkészítésével kapcsolatos elvárásokat: forma, tartalom, szerkezet, nyelvezet, kötelező elemek.
- A terepgyakorlat ideje alatt, a képzés befejezéséig tartsa a kapcsolatot és működjön együtt a gyakorlatvezetővel és a szenior falugondnokkal, tapasztalatait dokumentálja a megadott formátumban (tereptapló, záródolgozat)

Tantárgyak:

Felkészítő kontakt órák

- Célok, követelmények ismertetése, azok teljesítésének módjai, határideje, dokumentálása.
- A terepgyakorlat menetének bemutatása, közös tervezéssel a munkamódok kialakítása.

Helyi terepgyakorlat- szenior- junior találkozás, mentorálás

- A falugondnok napi, heti, alkalmi feladatainak áttekintése.
- Ismerkedés a település/térség intézményeivel, a meghatározó helyi emberekkel, a helyi szociális szolgáltatók munkájával.
- Közös gyakorlat a szenior falugondnok településén, az ott felmerülő feladatok végigkísérése folyamatos konzultációval. Ismerkedés a szenior falugondnok településén működő szolgálat szakmai programjával, az ottani sajátosságokkal, a napi tevékenység megfigyelés. A szenior falugondnok konzultációjával és kíséretével feladatok ellátása a saját településén.
- Kapcsolatépítés és a megyei/regionális falu és tanyagondnoki civil szervezet munkájának tevékenységének megismerése.
- A helyi terepgyakorlat során tett lépések, gyakorlati munka dokumentálása tereptaplóban.
- A senior falugondnoki munka megfigyelésének tapasztalatait tereptaplóban rögzíti a képzésben résztvevő junior falu/tanyagondnok.
- A szakmai/közösségi program megvalósítása, helybeni egyeztetések, meghívó eljuttatása az érintetteknek a konkrét eseményre való felkészülés és az esemény megvalósítása.

Megegyi terepgyakorlat

- A szolgáltatások rendszere. Megyei, járási, települési feladatok, illetékesség és hatáskörök.
- Látogatás egy szakellátást nyújtó szociális intézményben, és egy járási család- és gyermekjóléti központban
- Látogatás megyei hatáskörű közgyűteményi, kulturális és közművelődési intézményekben, munkaügyi központban és szolgáltató egységeinél, civil szolgáltató központoknál.
- Környezeti fenntarthatóság és esélyegyenlőség: fontosabb szervezetek.
- Gyakorlatot lezáró és értékelő megbeszélés, különös tekintettel a falugondnoki és tanya-gondnoki munkához kapcsolódó pontok és együttműködési lehetőségek feltárására.

- A lakossági tájékoztatás és nyilvánosság a szolgálattal kapcsolatban.
- Felkészülés a szakmai/közösségi program vagy falufórumra, szervezésével kapcsolatban, azok időpontjának, tartalmának meghatározása, meghívójának elkészítése és eljuttatása az érintettekhez.

Felkészítés a záródolgozatra

- A gyakorlatvezető és a képzésben résztvevő személyes, telefonos és internetes kapcsolatban állnak egymással. A hallgató feladata, hogy a megismert gyakorlati tapasztalatok alapján témaválasztást követően vázolja fel a gyakorlatvezető tanár felé az elképzeléseit.
- A témaválasztást követően a gyakorlatvezető folyamatosan segíti a képzésben résztvevőt a záródolgozat elkészítésében.
- A záródolgozat szempontrendszerének ismertetése, a részfeladatok és a hozzájuk kapcsolódó szakmai tartalmak és határidők felvázolása
- A feladatok megfogalmazásának fontos részét alkotják a következők:
- A terjedelem pontos meghatározása: (Pl.: Foglalja össze 1500–2000 karakter terjedelemben!)
- A használható eszközök, médiumok felsorolása: (Pl.:Használhat bármilyen képszerkesztő alkalmazást, de akár papíron is dolgozhat, ebben az esetben szkennelje be az elkészült munkát!)
- A kiegészítő, kreatív megoldási lehetőségek megadása: Akár saját fotójával is kiegészítheti a bemutatást
- Kiemelt szerepet kap minden feladat meghatározásban a tudományetika szerepe, a plágium elkerülésére való felhívás: Ne feledkezzen el a források feltüntetéséről!
- A hallgató feladatteljesítéshez kapcsolódó szakmai értékelés szempontjai (az elméleti és a gyakorlati munka összekapcsolásának képessége, a részfeladatok időbeli teljesítése, és a javaslatok szerinti javítása, a záródolgozat nyelvezetének szakmai színvonala, stb.)

Értékelés:

A terepgyakorlat értékelése, a gyakorlat tanulságainak, eredményeinek összegzése, a meghatározott szempontok szerinti dokumentálása, a keletkezett dokumentumok, mellékletek.

Dokumentáció:

- A terepgyakorlat vezetője részéről: dokumentálnia kell, hogy milyen intézményeket, szolgáltatókat, szervezeteket látogattak meg, kit és milyen módon vontak be a gyakorlatba. senior falugondnok/tanyagondnok találkozásokat, annak tartalmát.
- A képzésben résztvevő részéről: terepnapló a terepgyakorlatról (a helyi terepgyakorlatról, senior-junior gyakorlatról, a megyei gyakorlatról).
- gyakorlatvezető: igazolás a gyakorlat teljesítéséről.